

RESUME

Retorikeren Heidi Jønch-Clausen skriver i sin kommende ph.d.-afhandling, at danske politikere har forvandlet sig til skuespillere, journalisterne til fortællere, og vælgerne til et passivt publikum. Og det, me-

ner hun, er et demokratisk problem. Kuren er ikke så let at finde, for alle tre aktører bidrager til, at den politiske virkelighed herhjemme får flere og flere fællestræk med fiktionens verden. Men et oplagt sted at

begynde er, at journalisterne vender tilbage til deres egne idealer om at tilstræbe objektivitet i formidlingen af det politiske stof, siger hun i interviewet. Det empiriske materiale i Heidi

Jønch-Clausens afhandling er de valgreportager, som blev bragt i de tre store morgenaviser Berlingske, Politiken og Jyllands-Posten op til folketingsvalgene i 1990, 1998, 2007 og 2011.

Dramatiseringen af dansk politik

Den politiske virkelighed i Danmark bevæger sig mere og mere over imod fiktionens verden. Det påviser retorikeren Heidi Jønch-Clausen i sin kommende ph.d.-afhandling. Blandt andet med tal for udbredelsen af kampmetaforer i avisernes politiske reportager.

Af Lars Lønstrup, freelancejournalist Foto Michael Daugaard

Vi ser Borgen på tv, Kongekabale i biografen, og når vi slår over på de rigtige politikere i de rigtige medier, så ligner de mere og mere dem, vi kender fra fiktionens verden.

I første del af dramaet fik vi fortællingen om Helle Thorning-Schmidt og hendes mand, som måske/måske ikke havde snydt i skat. I anden del fulgte beretningen om Troels Lund Poulsen, som måske/måske ikke har misbrugt sin skatteministermagt til at sværte Helle Thorning-Schmidt. Og nu venter vi alle spændt på tredje og sidste akt: Hvad vidste og gjorde Lars Løkke Rasmussen, dengang han stadig var statsminister?

Retorikeren Heidi Jønch-Clausen skriver i sin kommende ph.d.-afhandling ved Center for Journalistik på Syddansk Universitet, at danske politikere har forvandlet sig til skuespillere, journalisterne til fortællere, og vælgerne til et passivt publikum. Og derfor dukker de senere års største politiske drama naturligt op længere fremme i interviewet med hende. Men har Heidi Jønch-Clausen ret? Bevæger den politiske

virkelighed i Danmark sig mere og mere over imod fiktionens verden?

Hvorfor kalder du din afhandling for 'Den redigerede politiker'?

"Fordi jeg viser, at den journalistiske dækning af det politiske stof har ændret sig markant over de seneste 20 år. Journalisterne er kort fortalt gået fra at rapportere, hvad politikerne siger, til at rapportere, hvorfor de siger, som de gør."

Hvilke konsekvenser har det?

"Politikerne får sværere ved at trænge igennem med deres budskaber, fordi de bliver skarpere redigeret. Der kommer et filter ind imellem dem og befolkningen. Og det filter er journalisternes fortolkning."

Sammenblender du ikke de almindelige journalister og de politiske kommentators roller her?

"Nej, det er en vigtig pointe i min afhandling, at den analyserende og fortolkende tilgang til det politiske stof også præger

nyhedsformidlingen. Når Helle Thorning fremlægger et nyt forslag, skriver journalisten: 'Helle Thorning vil gerne have fat i tvivlerne, derfor fremlægger hun nu ...'. Substansen er ikke nok, motivet skal også med. Og dermed træder sagen, forslaget, i baggrunden til fordel for personen, statsministeren."

Kan du underbygge den påstand?

"Ja, det empiriske materiale i min afhandling er de valgreportager, som blev bragt i de tre store morgenaviser Berlingske, Politiken og Jyllands-Posten op til folketingsvalgene i 1990, 1998, 2007 og 2011. Det vil sige, journalisten er til stede og rapporterer fra valgmøder, hvor politikerne møder vælgerne. I disse reportager, som tæller mellem 20 og 30 reportager pr. valg, steg frekvensen af motivtolkning med over 500 procent mellem 1990 og 2007."

Hvad sker der så i valgkampen 2011?

"Der holder alle tre aviser næsten op med at dække valgmøder, så det ikke længere

Mellem 1990 og 2007 steg brugen af kampmetaforer – det vil sige ord som fx 'duel', 'massakre' og 'blodbad' – med 140 procent i valgreportagerne, fortæller Heidi Jønch-Clausen.

giver mening for mig at måle på dem. Jeg har skrevet og spurgt de chefredaktører hvorfor, og de svarer, at valgmøder er for forudsigelige, og at man ikke har lyst til at viderebringe politikernes paroler.”

Betyder det, at valgkampstoffet nedprioriteres?

”Nej, antallet af alle typer artikler, inklusive analyser og ledere, om valgkampen i de tre aviser stiger med mellem 100 og 200 procent mellem 1990 og 2011. Og 2011-valgkampen er dermed den hidtil mest mediedækkede overhovedet. Aviserne vælger blot andre måder at skrive om valgkampen på – og altså typisk måder, hvor journalisten har en mere redigerende og styrende rolle end tidligere.”

Men ofte hører man jo den stik modsatte påstand – nemlig at det er politikerne, der med deres rekruttering af bl.a. fremtrædende politiske journalister til spindoktorer styrer deres egen fremtræden i medierne?

”Ja, og det er jo også rigtigt. Der sker en oprustning på både medie- og politikersiden i forhold til at præge de fortællinger, medierne bringer. Og det er nok svært at udpege, hvornår kampen begyndte, og hvem der tog det første skridt. Politikerne ansætter særlige rådgivere, der ved, hvordan medierne fungerer, og journalisterne bliver mere fortolkende i deres nyhedsformidling. Politikerne perfektionerer deres evne til at svare udenom, hver gang de får et spørgsmål, de ikke bryder sig om, og medierne giver spalteplass til politiske kommentatorer, der selv analyserer og konkluderer på det politiske spil uden at være afhængige af politikernes medvirken.”

Hvor stor er kommentatorernes indflydelse på vælgernes holdningsdannelse?

”Der er ingen danske undersøgelser, men amerikanske undersøgelser har vist, at mange vælgere har svært ved at udtrykke deres opfattelse af en given politisk debat, før de har erfaret, hvad journalisterne

og kommentatorerne mener. Herhjemme har de politiske kommentatorer en fremtrædende placering i både de skrevne og elektroniske medier. Så jeg tror, deres indflydelse er stor også her i landet.”

Du beskriver en eskalerende kamp mellem politikere og journalister, og du påviser, at kampmetaforer bliver mere og mere anvendt i den politiske journalistik. Hvad viser tallene?

”Mellem 1990 og 2007 steg brugen af kampmetaforer – det vil sige ord som fx 'duel', 'massakre' og 'blodbad' – med 140 procent i de valgreportager, jeg har målt på.”

Men har brugen af kampmetaforer i medierne nogen reel betydning for, hvad der foregår, når dørene til forhandlingslokalerne lukkes, og det handler om politisk substans?

”Ja, metaforer har i høj grad reel betydning. Som sprogfilosofferne Lakoff og Johnson påviser i deres berømte metafor-teori, er metaforer ikke uskyldig sproglig pynt, men simpelthen styrende og strukturerende for vores opfattelse af verden.”

Men er det nyt, at der bruges kampmetaforer, og at der er et rivaliseringsforhold mellem medier og politikere?

”Nej, jeg har set på valgkampsreportager tilbage til 1915, og allerede dengang talte man om 'banemænd' og 'attentater'. Men kampen er blevet hårdere og mere uforsonlig, og det tror jeg er en konsekvens af, at politik i stigende grad opleves som et spil mellem vindere og tabere; et narrativt, fortællende univers.”

Hvem oplever politik som et narrativt univers?

”Os alle sammen. Journalisterne jager den sensationelle personhistorie eller i

det mindste en spændende proceshistorie frem for at referere politikerne for deres politiske synspunkter. Politikerne accepterer de nye vilkår. Dels ved at stille op til positive proces- og personhistorier, når historierne handler om dem selv; dels ved at levere ammunition – åbent eller anonymt – når medierne fortæller negative proces- eller personhistorier om deres politiske modstandere.”

Hvorfor udpeger du Helle Thornings skattesag – og det efterfølgende drama om, hvem der i den daværende borgerlige regering måske vidste og gjorde hvad i forhold til at forværre hendes stilling – som det hidtil klareste eksempel på politikens forvandling til et narrativt persondrama?

”Fordi den sag allerede har fyldt helt enormt i medierne og vil blive ved med at gøre det uden at indeholde politisk substans overhovedet. Det er et kulørt drama med et større og større persongalleri. I de seneste afsnit trådte Skatteministeriets departementschef og en skattedirektør ind på scenen, og nu venter vi alle sammen på, om der var linjer helt op til toppen, hvor Lars Løkke Rasmussen

sad. Rent dramaturgisk får tv-serien Borgen kamp til stregen af den her sag.”

Hvad med os mediebrugere og vælgere, hvad er vores rolle i det politiske drama?

”Vi er publikum, der passivt betragter fortællingerne fra vores plads i sofaen.”

Det lyder negativt, men kunne man ikke se danskernes voksende interesse for og forbrug af politik i medierne som en positiv udvikling?

”Man kan godt blive underholdt og samtidig frastødt af det, man ser. Det er et program som Paradise Hotel et godt eksempel på.

“Politikerne får sværere ved at trænge igennem med deres budskaber, fordi de bliver skarpere redigeret”

Heidi Jønch-Clausen

Heidi Jønch-Clausen

- 36 år
- Cand.mag. i retorik, Københavns Universitet, 2005
- Har arbejdet freelance på Danmarks Radio P2, P3 og P4 i perioden 2000-2004
- Har arbejdet i kommunikationsbureauet Rhetor, 2006-2007
- Ph.d.-stipendiat og ekstern lektor, Center for Journalistik, Syddansk Universitet fra 2007
- Ph.d.-projektet forventes afleveret i maj 2012
- Har udgivet artikler og bogbidrag om journalistisk fairness, relationen mellem politikere og vælgere, politik retorik og spin. Senest artiklen 'Forskydninger: Mellem svar og ikke-svar' i december 2011 i forskningstidsskriftet Journalistica sammen med Jonas Gabrielsen og Christina Pontoppidan
- Kæreste med Andreas Graae, et barn, Jakob på to år.

Så langt ude er politik selvfølgelig ikke kommet, men vælgernes i forvejen ringe tillid til både politikere og journalister er ifølge flere undersøgelser dalende i disse år. I en nylig undersøgelse i Mandag Morgen landede vores tillid til politikere fx et godt stykke under vores tillid til direktørerne for de kriseramte banker. Så vi bliver nok underholdt, men samtidig tror vi mindre og mindre på vores politikere. Og det er et demokratisk problem.”

Hvad er kuren så?

”Den er nok ikke så enkel, for som nævnt er der flere aktører i det her. Men et oplagt sted at begynde er, at journalisterne vender tilbage til deres egne idealer om at tilstræbe objektivitet i formidlingen af det politiske stof. I et demokratisk samfund skal der være en platform for udveksling af politiske holdninger, som vælgerne kan tage bestik af og selv danne holdninger ud fra. Og den platform er under kraftigt pres i disse år.” ■

Læs mere:

- Bennet, L.: 'News: The Politics of Illusion'. Chicago, Pearson Education, Inc, 2007.
- Brink Lund, A.: 'Den redigerende magt – nyhedsinstitutionens politiske indflydelse', Aarhus Universitetsforlag, 2002.
- Carey, J. W.: 'Why and how? The Dark Continent of American Journalism. Reading the news'. Pantheon Books, 1986.
- Nerman, B.: 'Massemedieretorik'. Almqvist och Wiksell, 1981.
- Lakoff, G og Johnson M.: 'Metaphors We Live by'. University of Chicago Press, 1980.

WWW

Læs tidligere forskerinterview på djoef.dk/forskerinterview